

ДЕЙНОСТТА НА ИНСТИТУТА ЗА ЛИТЕРАТУРА ПРЕЗ 1973—1974 Г.

Институтът за литература при БАН се утвърди като едно от важните звена за творческа научна дейност в българското литературознание. Работата на този идеологически център, в който са съсредоточени голяма част от най-изтъкнатите и най-активните наши литературоведи и критици, представлява широк обществен интерес. Колективните трудове, които се подготвят тук, представляват фундаментални изследвания или справочници с обхват, недостъпен за малък колектив.

На 5 декември 1974 г. се състоя годишно-отчетно събрание на института за периода 1973—1974 г. Доклад прочете директорът, ст. н. с. Тончо Жечев. Той се спря на извършеното през последните две години, както и на плановете за бъдещата дейност. В началото на своето изложение др. Жечев каза:

Работата на сътрудниците в Литературния институт при БАН през периода 1973—1974 беше съсредоточена в три основни направления — изследване на проблемите от историческия развой на българската литература, на сравнителното литературознание и на теория на литературата. Тези направления имат актуално обществено значение. Те са свързани с идеологическата работа на партията, със създаване на правилно отношение към културното наследство, с въпроса за патриотичното възпитание на младежта. От нивото на съвременното литературознание зависи до голяма степен обучението на студентите и учениците по литература, подготовката на преподавателите и решаването на важните идейно-възпитателни и образователни проблеми.

От „История на българската литература“ са излезли три тома. Завършен е и предстои да бъде изпратен за печат том IV. Това издание запълва една празнина в нашето литературознание, то ще подпомогне учители, ученици и студенти в изучаването на многовековното ни литературно и културно наследство. При осъществяването на четиритомната история изпъкнаха и доста от недостатъците в нашата работа. В томовете бяха включени очерци, публикувани предварително, не всички

автори се опираха върху достатъчен фактически материал, в някои случаи липсва връзка между отделни литературни периоди. Институтът се заангажира с автори, някои от които не бяха годни за такава огромна научноизследователска задача. Участието на по-младите специалисти беше ограничено до минимум. Работата по написването на Историята продължи извънредно дълго време — около две десетилетия. По време на работата около четиритомника не се направи почти нищо за предварителна подготовка на една многотомна История на българската литература. Необходимо беше да се набебжат неразработени проблеми и теми от литературното ни развитие, сътрудниците на института да се насочат към проучването им, да се напишат солидни монографии за класиците на българската литература, да се извадят от архивите в България и чужбина неизвестни или малко известни ръкописи, да се започне работа по издаването на „Летопис на българската литература“, да се издадат съчинения и архиви на български писатели, да се проучи литературният периодичен печат. Всичко това щеше да обедини творческите сили в института в името на една голяма национална задача, да ги направи по-дисциплинирани и високателни, да разнообрази научния живот в колектива. Тогава афинитетът към съвместителствата щеше да бъде по-малък, авторитетът на института — по-голям.

Завършена е работата около тритомния Речник на българската литература. Това ще бъде първото солидно литературно енциклопедично издание у нас с богати фактически и библиографски данни за писатели, литературни творби, периодични издания и т. н. Речникът е едно огромно колективно дело, което насочи мнозина от сътрудниците на института към малко проучени автори, обогати опита и познанията им. А това ще има несъмнен резултат в бъдещите им индивидуални и колективни изследвания.

В доклада се отбелязва активното участие при редактирането и комплектуването на отделните томовете от страна на члено-

вете на редакционната колегия — проф. Б. Ангелов, Д. Леков, М. Цанева, Б. Ничев, Е. Константинова, проф. Е. Каранфилов, Н. Жечев, Кр. Кулумджиев. Акад. Г. Цанев даваше сигурност на редколегията с огромните си познания, с факта, че беше живата връзка между миналото и настоящето. Подчертават се също заслугите на покойния Минко Николов, на секретаря на речника Ел. Цветанова, на Ст. Таринска, Ю. Обретенкова, С. Бакърджиева за подготовката на речника.

Том I от Речника е предаден от няколко години в издателството. По необясними причини той все още не е стигнал до печатницата. С всеки изминал ден томът остарява, особено статите за съвременна българска литература. А нашата културна общественост, приятелите на България в чужбина чакат десетилетия наред издания като Речника.

Важно колективно дело на института с национално и международно значение е Кирило-Методиевата енциклопедия в три тома.

Усилията на сътрудниците по съвременна българска литература са обединени около отговорна задача — написване на еднотомна История на съвременната българска литература. Трудно е да се види в исторически аспект това, което е все още настояще, което крие потенциални възможности за развитие в една или друга посока. Но нашата общественост чувства необходимостта от един цялостен труд, който да отговори на най-животрелещите въпроси на съвременния литературен живот, да обобщи основните моменти в развитието на днешната българска литература. Авторите на очерците — Васил Колевски, Тончо Жечев, Здравко Петров, Кръстьо Кулумджиев, Елка Константинова, Ваня Бояджиева, Николай Янков — са написали значителна част от тях. До края на 1975 г. томът ще бъде обяден в научния съвет, редактиран и изпратен за печат.

Освен посочените фундаментални изследвания сътрудниците на института разработват и други основни въпроси от литературното развитие, сравнителното литературознание и теория на литературата.

По проблема „История на литературното развитие“ се изясняват няколко съществени въпроса от литературния процес и творчеството на първостепенни български писатели. Проф. Ст. Каролев завърши първата част от монографията си за Пенчо Славейков. Подготвени са или ще бъдат завършени в близко време изследвания на проф. Е. Каранфилов „Душевността на нашия народ в историческото развитие на българската литература“, на проф. Е. Георгиев „Литературният живот през Втората българска държава“, на Б. Ничев „Проблеми на сравнителното литературознание“, а също

така на проф. Б. Ангелов, Св. Николова, Ст. Кожухаров, Ел. Димитрова, Ст. Илиев, Л. Минкова и др.

В проблемната група „Литературно наследство“ с ръководител проф. Б. Ангелов са запланирувани и осъществени интересни издания: „Климент Охридски. Събрани съчинения, т. I—III“, т. V и VI от съчиненията на П. Р. Славейков, т. V от поредицата „Литературен архив“ — Из архива на Васил Друмев“ (1973), „Из архива на К. Величков“ (подготвен) и др.

Второто основно направление в плана на института — теоретикометодологически въпроси — се разработва от няколко проблемни групи. Проф. Г. Димов изследва темата „Българската литературна критика до края на XIX в.“. Л. Стаматов приключва работата си върху студия „Литературната критика в сп. „Пламък“ на Гео Милев“. В групата „Буржоазни течения в литературата“ участвуват проф. Ат. Натев и И. Панова. Пред тези две проблемни групи — по история на литературната критика и за буржоазни течения в литературата — стоят интересни и важни въпроси.

Секцията по сравнително литературознание с ръководител проф. Ем. Георгиев разработва въпроси от тази широка област в няколко проблемни групи. Подготвен е сборник „Българо-руски литературни отношения през средновековието“ от група с ръководител акад. П. Динеков.

Както фундаменталните, така и индивидуалните изследвания на сътрудниците на института — подчерта Т. Жечев — са свързани с различни страни и сфери от обществената практика, културата и всестраниното развитие на личността в социалистическото общество. Членове на института разработват актуални проблеми из областта на българската литературна история, на славянските и европейските литератури, на теория на литературата и в самостоятелни книги: П. Зарев — „Панорама на българската литература“, т. IV, Г. Цанев — „Страници от историята на българската литература“, т. III, Ем. Георгиев — „Българската литература в общославянското и общоевропейско развитие“, Б. Ангелов — „Страници из историята на старобългарската литература“, Е. Каранфилов — „Съвременност и литературни жанрове“, Г. Димов — „Иван Вазов и българската литературна критика“, М. Цанева — „Иван Вазов“ и „Петима поети“, Здр. Петров — „Профили на съвременници“, Кр. Кулумджиев — „Певец на своя живот“, В. Колевски — „Идеология и литература“, И. Конев — „Литературни взаимоотношения и литературен процес“, В. Малеева — „М. Горки и българските писатели-критически реалисти“, К. Куев — „Азбучната молитва в славянските литератури“, В.

Смоховска-Петрова — „Михаил Чайковски — Садък паша и Българското възраждане“ и др. През 1974 г. излезе сборник със статии, посветен на 60-годишнината на акад. Пантелей Зарев.

Въпросите на литературната история, теория и критика, на сравнителното литературознание са проучвани и в по-малки изследвания на сътрудниците на института, излезли в научни издания и в периодичния печат. През изтеклите две години те са обнародвали 492 студии, статии и рецензии. Някои от тях са отпечатани в чуждестранни сборници и списания — съветски, немски, полски, югославски и др. — от Динеков, Ем. Георгиев, Ат. Натов, Ст. Кожухаров, Хр. Йорданов и др. Със съдействието на членове на института са издадени съчинения на П. Р. Славеилов, Хр. Ботев, Л. Каравелов, Т. Икономов, Й. Йовков, Д. Димов, Н. Фурнаджиев. В подготовката на тези многотомни издания взеха участие С. Баева, Т. Жечев, Ст. Таринска, Д. Леков, Кр. Куюмджиев, Г. Цанев, Ел. Цветанова, К. Янева и др. Във връзка с предстоящото чествуване на 100-годишнината от смъртта на Ботев Цвета Унджиева и Иван Унджиев подготвиха сериозна монография за живота и делото на Ботев, която е предадена за печат в издателство „Наука и изкуство“.

Институтът за литература поддържа тесен творчески контакт с научни институти в Съветския съюз и в другите социалистически страни. През 1973—1974 г. в проблемни групи, в които участваха български и чужди учени, бяха изследвани няколко основни проблема: „Идейно художествени особености на съвременния литературен процес“ с ръководител проф. В. Колевски, „Литература в изменящия се свят“, „Българо-руски литературни и фолклорни връзки“ с ръководител В. Малеева, „Българо-чешки литературни връзки от втората половина на XIX в.“ с ръководител чл.-кор. Ем. Георгиев, „Българо-румънски литературни връзки през XIX в.“ с ръководител Ил. Конев и др.

В резултат на международните връзки и сътрудничеството на Института за литература с научни учреждения от други страни бяха проведени редица съвместни инициативи: на 22 и 23 май 1973 г. в София се състоя Международен симпозиум на български и съветски учени по проблемите на социалистическия реализъм, националните особености на социалистическата литература, актуални въпроси на литературното развитие в СССР, България, Полша и редица капиталистически страни; Международна конференция с българистите от чужбина от 7 до 12 октомври 1974 г. във Варна, на която присъстваха около 20 българисти от различни страни; Международно съвещание на Еди-

ционно-текстологическата комисия при Международния комитет на славистите от 14 до 18 октомври в София; Международна конференция в Ленинград през ноември 1974 по случай годишнина на Симеоновия сборник от 1073 г.

Във връзка с изпълнение на решенията на Февруарския пленум на ЦК на БКП за издигане на идеологическата работа на равнището на задачите, поставени от X конгрес на БКП, Институтът за литература се включи активно в подпомагане работата на издателствата, редакциите, телевизията, радиото и др. Сътрудниците му популяризират научните достижения в областта на литературознанието, съдействуват за идейно-естетическото възпитание на младежта, за изясняване същността на актуални явления в буржоазната литература и култура, Чл.-кор. Ем. Георгиев осъществи диалог от телевизионни предавания „Човекът и литературата“, проф. Ат. Натов изнесе пет лекции по българската телевизия — за Ем. Станев, Г. Хауптман, Ст. Михайловски и др.

Подпомагайки усилията на БКП за поставяне на образованието на научни основи, сътрудници на института изнасят лекции в институтите за усъвършенстване на учителите, на конференции, семинари и т. н. Проф. Г. Димов, Хр. Дудевски, Ил. Конев, Б. Ничев, Ел. Константинова четат лекции в различни университети в страната.

Част от творческите резултати на научните сътрудници са свързани с конкретни обществени прояви (сесии, конференции, семинари) и получават обществен отзвук чрез тях. През изминалите две години институтът е организирал в София и провинцията около 10 сесии и конференции, посветени на Септемврийското въстание от 1923, на Христо Смирненски, Софроний Врачански, Райно Попович и др. В петнайсетте национални сесии, в които са участвували, нашите сътрудници са изнесли около 35 доклада. Институтът взе дейно участие и в сесията, уредена от Единния център за наука и подготовка на кадри по език и литература по случай 30 години от социалистическата революция.

Т. Жечев отбелязва, че сп. „Литературна мисъл“ оказва ценна помощ за свързване на научноизследователските резултати с обществената практика.

Непосредствено свързана с възпитателната работа на партията е и дейността на музей „Иван Вазов“, посетен през последните две години от около 50 000 души.

През изминалата година бяха направени и първите решителни стъпки за рационалното разрешаване на въпроса за интеграцията между БАН и университетата в областта на литературознанието. На-

прави се опит да се уточнят формите и начините на сътрудничество, да се изработи единен научноизследователски план. Интеграцията е в началото на практическото си осъществяване и несполуки в отделни области има. Институтът за литература прави необходимото за последователното ѝ провеждане.

През 1974 г. институтът направи решителен опит за по-цялостна и действена интеграция с научни звена в Съветския съюз и другите социалистически страни: Института по славяноведение и балканистика в Москва, Пушкинския дом в Ленинград, Института за световна литература в Москва, институтите за литература при Академията на науките в ГДР, в Чехословакия. През 1973—1974 г. сътрудници на института участваха на международни конференции и сесии в Москва, Ленинград, Италия, конгреса по балканистика в Букурещ, на конгреса на МАЛК в Будапеща, на симпозиуми в Берлин, Лайпциг, Виена, Белград и др. На Седмия международен конгрес на славистите през август 1973 във Варшава членовете на нашата делегация изнесоха 11 доклада и направиха повече от 30 изказвания.

През отчетния период защитиха докторски дисертации в Москва Илия Конев и Христо Дудевски, а кандидатски пред научния съвет на института — Искра Панова, Лазар Георгиев, Елена Сюпюр (Румъния). Избрани са от научния съвет и са утвърдени от ВАК за ст. научни сътрудници на института: Величко Вълчев, Дочо Леков, Кръстьо Куюмджиев, Ванда Смоховска-Петрова, Елена Димитрова, Цвета Унджиева.

Дейността на ръководството на института в различните ѝ аспекти и перспективи до голяма степен зависи от съдействието, което му се оказва от страна на партийното бюро и профкомитета. Партийната организация в лицето на партийния секретар Милена Цанева и членовете на бюрото е проявявала интерес, вземала е участие в мероприятията на института.

Пред научния съвет беше обсъден доклад за състоянието и перспективите на работата в Литературния институт и на литературознанието изобщо. Секциите прецениха своята дейност през обектива на изискванията, които стоят

пред българската литературна наука. Във връзка с необходимостта да се започне подготовка за написване на многотомна история на българската литература беше създадена комисия с ръководител акад. П. Динеков. Разгледано беше състоянието на библиографската сбирка и се взе решение да бъде създаден център за научна информация и документация.

През 1975 г. ще започнат да функционират нови звена, проблемни групи: „Литературният процес, отражен в периодичния печат“, „Творчески анкети“, „10 години от Освобождението на България“ монография за Иван Вазов и др.

След доклада на директора Т. Жечев се състояха разисквания. Изказаха се Хр. Дудевски, В. Малеева, И. Конев и Хр. Йорданов.

Ванда Смоховска-Петрова направи препоръки за активизиране на секцията по сравнително литературознание. Акад. П. Динеков разви свои мисли за спецификата на труда в научния институт и за максимално използване на трудовия потенциал. Той сподели свои впечатления от работата на Центъра за литературни изследвания във Варшава и препоръча институтът да установи по-близки връзки с него. Акад. Г. Цанев изтъкна точността и изчерпателността на доклада и предложи в бъдеще да се обсъждат и отзивите за институтски трудове в периодичния печат. Соня Баева разгледа някои въпроси, свързани с интеграцията и образването на нови научни учреждения, като Института по фолклор, Центъра за русистика и др. Хр. Дудевски изтъкна значението на реферативния бюлетин за представянето на българската литературоведска наука в чужбина. Той напомни, че би било полезно да се популяризират оценките, които срещат наши трудове в чужбина, да се състави картотека за проведените или цитирани трудове от български автори.

Искра Панова се спря на въпроса за работата на секцията по теория на литературата. Върху организационни въпроси се изказа и Б. Ницев.

Всички участници в събранието проявиха активно участие и загриженост за още по-плодотворно разгръщане на научните сили в Института за литература в бъдеще.

Технически редактор К. Иванова

Коректор Ел. Котев

Дадена за набор на 15. I. 1975 г.

Подписана за печат на 12. III. 1975 г.

Формат 70×100/16

Печатни коли 10

Издателски коли 11.80

Тираж 2250

Изд. ин. екс 5656

Печатница при Издателството на Българската академия на науките

Поръчка 127